

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÊ LAN DUNG

**VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP HOẠT ĐỘNG NHÓM
ĐỂ DẠY HỌC THƠ HAI-CỬ TRONG CHƯƠNG TRÌNH
NGŨ VĂN 10 NÂNG CAO Ở THPT**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BỀ LAN DUNG

**VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP HOẠT ĐỘNG NHÓM
ĐỂ DẠY HỌC THƠ HAI-CU TRONG CHƯƠNG TRÌNH
NGỮ VĂN 10 NÂNG CAO Ở THPT**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt

Mã số: 60.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: GS. TS. Nguyễn Thanh Hùng

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu khoa học của tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kì công trình nào khác. Các thông tin, số liệu trích dẫn trong luận văn đều đã được trích rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2015

Tác giả luận văn

**XÁC NHẬN CỦA
KHOA CHUYÊN MÔN**

**Bé Lan Dung
XÁC NHẬN CỦA
CÁN BỘ HƯỚNG DẪN**

GS.TS Nguyễn Thanh Hùng

LỜI CẢM ƠN

Để luận văn hoàn thành và được phép bảo vệ, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ của nhiều cá nhân và đơn vị. Nhân dịp này, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành, sâu sắc đến:

- Giảng viên hướng dẫn GS.TS Nguyễn Thanh Hùng - người đã dành nhiều thời gian quý báu để hướng dẫn, góp ý, chia sẻ giúp tôi có định hướng đúng trong suốt thời gian thực hiện luận văn.

- Thầy, cô phản biện - những người đã góp ý chân thành, thẳng thắn để tôi hoàn thiện luận văn hơn.

- Các thầy cô giảng dạy lớp Lí luận và phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt K21 - đã giúp tôi có nền tảng kiến thức để thực hiện luận văn.

- Trường trung học phổ thông Chuyên - Tuyên Quang đã giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt quá trình khảo sát, thực nghiệm.

- Sau cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn đến những người thân luôn động viên, khuyến khích và tạo mọi điều kiện thuận lợi, giúp chúng tôi hoàn thành luận văn

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2015

Tác giả luận văn

Bé Lan Dung

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	8
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp mới của luận văn.....	9
7. Cấu trúc luận văn.....	10
PHẦN NỘI DUNG	11
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ CƠ SỞ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI	11
1.1. Cơ sở lí luận.....	11
1.1.1. Khái quát về thơ hai-cư	11
1.1.2. Thơ hai-cư của nhà thơ Ma-su-ô Ba-sô và nhà thơ Yô-sa Bu-son.....	31
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	33
1.2.1. Thơ hai-cư trong chương trình THPT và sách giáo khoa Việt Nam hiện nay	33
1.2.2. Thực trạng việc dạy học thơ hai-cư ở trường THPT	35
1.2.3. Hứng thú nhận thức thơ hai-cư của học sinh và khả năng dạy học thơ hai-cư của giáo viên ở trường THPT Chuyên - Tuyên Quang	36
Chương 2: ĐỊNH HƯỚNG HỌC SINH ĐỌC HIỂU THƠ HAI-CƯ TRONG SÁCH GIÁO KHOA NGỮ VĂN 10 CHƯƠNG TRÌNH NÂNG CAO BẰNG PHƯƠNG PHÁP HOẠT ĐỘNG NHÓM	49
2.1. Dạy học tác phẩm văn chương là quá trình định hướng cho HS cách thức đọc hiểu tác phẩm	49
2.1.1. Khái quát về vấn đề đọc hiểu	49
2.1.2. Hoạt động đọc hiểu văn chương là một quá trình nhận thức chủ động, tích cực và sáng tạo để chiếm lĩnh giá trị nhân sinh và giá trị nghệ thuật của tác phẩm	51

2.1.3. Phương pháp đọc hiểu tác phẩm văn chương.....	52
2.2. Định hướng học sinh cách thức đọc hiểu tác phẩm văn học nước ngoài ...	56
2.2.1. Đọc hiểu văn bản VHNN qua bản dịch (dịch nghĩa, dịch thơ) nhưng phải đảm bảo tinh thần, giá trị nguyên tác	56
2.2.2. Đọc hiểu văn bản VHNN đảm bảo đặc trưng văn hóa, hướng tới tính dân tộc và tính nhân loại	57
2.2.3. Đọc hiểu VHNN theo đúng đặc trưng thể loại.....	57
2.2.4. Đọc hiểu tác phẩm VHNN theo tinh thần tích hợp	58
2.3. Định hướng học sinh đọc hiểu thơ Hai-cư theo phương pháp hoạt động nhóm	60
2.3.1. Khái quát về phương pháp hoạt động nhóm	60
2.3.2. Định hướng đọc hiểu thơ hai-cư theo phương pháp hoạt động nhóm	66
Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	72
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	72
3.2. Đối tượng, thời gian và địa bàn thực nghiệm.....	73
3.2.1. Đối tượng thực nghiệm.....	73
3.2.2. Thời gian thực nghiệm.....	73
3.2.3. Địa bàn thực nghiệm.....	73
3.3. Thiết kế giáo án thực nghiệm	73
3.4. Dạy thực nghiệm và dạy đối chứng.....	89
3.5. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	90
3.5.1. Lập bảng so sánh đối chiếu kết quả dạy thực nghiệm theo đề tài và dạy đối chứng	90
3.5.2. Thu thập kết quả kiểm tra đánh giá học sinh sau khi dạy thực nghiệm	91
3.5.3. Đánh giá những ưu điểm và tồn tại sau khi thực nghiệm đề tài.....	93
KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO	98
PHỤ LỤC.....

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

GV	: Giáo viên
GS	: Giáo sư
HS	: Học sinh
PGS	: Phó giáo sư
SGK	: Sách giáo khoa
THPT	: Trung học phổ thông
TPVC	: Tác phẩm văn chương
TS	: Tiến sĩ
VHNN	: Văn học nước ngoài

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Thơ hai-cư của Nhật Bản là một phần tài sản trong kho tàng văn hóa Á Đông vĩ đại và giàu sang. Ra đời từ khoảng thế kỉ XIII, đến thế kỷ XVII thì nó phát triển rực rỡ, lên đến đỉnh cao trở thành một nghệ thuật quan trọng của Nhật. Cho đến tận bây giờ, thơ hai-cư vẫn không hề lạc hậu mà còn được xem là một nghệ thuật rất hiện đại, là thứ thơ cổ điển có ảnh hưởng đáng kể đối với thơ ca hiện đại thế giới.

Thơ hai-cư dung hợp và kết tinh nhiều giá trị trong những dòng văn hóa thâm sâu của phương Đông từ Ấn đến Nhật. Vì vậy ta thấy trong thể thơ có dạng nhỏ nhắn ít lời này tinh thần Phật giáo, hơi thở Thiền mà ta vẫn bắt gặp trong thơ văn Lý Trần của ta. Ngoài ra, hai-cư còn phảng phất hương sắc của nghệ thuật cắm hoa ikebana và không khí trà đạo chanoyu phát triển từ thế kỷ XIV với tinh thần căn bản là chân phương, hòa điệu và thanh tịnh. Hai-cư chừng như cũng giấu trong nó vẻ u huyền của kịch mặt nạ Nô.

Hai-cư là thể thơ Thiền độc đáo, giàu tính trí tuệ và tinh thần nhân văn. Vì lẽ đó, thể thơ này đã được dịch ra nhiều thứ tiếng và trở nên gần gũi với bạn đọc khắp nơi trên thế giới. Ở Việt Nam, thơ hai-cư đã được đưa vào chương trình học lớp 10 THPT nhằm giúp học sinh có cái nhìn phong phú hơn về văn học Nhật nói riêng và văn học thế giới nói chung. Trong bộ sách giáo khoa lớp 10 chương trình cơ bản, học sinh được đọc thêm sáu bài thơ hai-cư của nhà thơ Ma-su-ô Ba-sô. Còn trong bộ sách giáo khoa lớp 10 chương trình Nâng cao, học sinh được đọc hiểu 6 bài thơ hai-cư của hai tác giả tiêu biểu là Ma-su-ô Ba-sô và Yô-sa Bu-son. Đối với học sinh, đây là một thể thơ mới, lạ, không dễ cảm nhận. Mỗi bài thơ là một tình huống, một khung cảnh, một tâm trạng mà nếu ta không có những kiến thức cơ bản về thể thơ, về hoàn cảnh ra đời và điển tích làm nền cho bài thơ ấy ta không thể cảm nhận hết được cái hay, cái đẹp, sự vi diệu của tác phẩm. Hơn nữa, thời lượng dành cho việc đọc hiểu mảng thơ này không

nhiều. Ở chương trình nâng cao, chỉ trong hai tiết học, giáo viên phải định hướng làm sao để học sinh hiểu được giá trị của sáu bài thơ hai-cư nói riêng và từ đó cảm nhận được vẻ đẹp của thơ hai-cư nói chung. Đó quả là một việc làm khó khăn. Nếu giáo viên chỉ sử dụng phương pháp dạy học truyền thống là giảng cho học sinh hiểu từng bài thì trước hết, giáo viên sẽ gặp khó khăn trong việc phân bố thời gian để cung cấp kiến thức cho học sinh. Không những thế, phương pháp dạy như vậy cũng khó có thể giúp học sinh phát huy khả năng tìm tòi mở mang kiến thức và phát huy tính chủ động của bản thân trong việc chiếm lĩnh kiến thức bài học. Lựa chọn một phương pháp phù hợp để giúp học sinh tích cực tự học, chủ động chiếm lĩnh kiến thức bài học không phải là điều dễ dàng.

Với những lí do như trên, tôi mạnh dạn đưa ra vấn đề nghiên cứu: "***Vận dụng phương pháp hoạt động nhóm để dạy học thơ hai-cư trong chương trình Ngữ Văn 10 Nâng cao ở THPT***".

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Lịch sử nghiên cứu thơ hai-cư ở Việt Nam

Nền văn học Nhật Bản nói chung, thơ hai-cư nói riêng từ lâu đã được nhiều dịch giả, giới nghiên cứu và bạn đọc trên thế giới quan tâm, trong đó có Việt Nam. Do nhu cầu tìm hiểu tinh hoa của nền văn học Nhật Bản đã phát sinh từ nhà trường và xã hội mà nó được đón nhận một cách nồng nhiệt.

Thơ hai-cư đến với người Việt bước đầu là từ dịch thơ rồi đi đến khám phá nguyên lý thơ và sau cùng là sáng tác thơ theo thể hai-cư bằng tiếng Việt. Các nhà nghiên cứu đã nỗ lực không ngừng để đưa thơ hai-cư đến gần chúng ta hơn như các cuốn sách, giáo trình, chuyên luận, chuyên khảo của một số nhà nghiên cứu, dịch giả tiêu biểu như: Phan Nhật Chiêu, Lê Thiện Dũng, Đoàn Lê Giang, Lưu Đức Trung...Nhật Chiêu là người có đóng góp to lớn trong việc chuyển tải tâm hồn Nhật đến người Việt với nhiều công trình nghiên cứu về văn học văn hoá Nhật Bản như: *Thơ ca Nhật Bản* [7], *Văn học Nhật Bản từ khởi thủy đến 1868* [8], *Ba nghìn thế giới thom* [9], *Nhật Bản trong chiếc gương*

soi [10]...Ngoài ra còn một số nhà nghiên cứu khác như: Lê Từ Hiền và Lưu Đức Trung với tác phẩm: *Hai-cư - Hoa thời gian* [17].

Hai công trình đáng chú ý mang tính chuyên sâu về thơ hai-cư là hai cuốn sách *Ba nghìn thế giới thom* [9] , *Hai-cư - hoa thời gian* [17] . Cuốn sách *Ba nghìn thế giới thom* của Nhật Chiêu đã tập hợp gần như đầy đủ các bài báo, tạp chí mà ông đã từng viết và đăng tải liên quan đến thơ hai-cư và thơ Nhật Bản. Còn cuốn *Hai-cư - Hoa thời gian* của Lê Từ Hiền và Lưu Đức Trung thì cung cấp một số kiến thức cơ bản về thơ hai-cư (nguồn gốc, cảm thức thẩm mỹ, cấu trúc, thiên nhiên...) và một vài định hướng tiếp cận mang tính gợi ý (tích hợp - so sánh về mặt thể loại, tri thức của số văn hóa) cho việc tiếp cận thể loại thơ này trong chương trình THPT. Cuốn sách được chia làm ba phần với những nội dung chính: Vài định hướng tiếp cận thơ hai-cư trong chương trình THPT; Hương sắc hai-cư - những nẻo đường góp nhặt và Đạo bước vườn thơ. Có thể nói, hai cuốn sách là những tài liệu tham khảo hữu ích cho những ai yêu và muốn tìm hiểu về thể thơ độc đáo này.

Và gần đây vào tháng 11 năm 2013, chúng ta còn thấy có bài viết *Thơ hai-cư, một sáng tạo nhỏ nhắn mang tầm vóc lớn lao* của GS.TS Nguyễn Thanh Hùng đăng trên *Tạp chí Thơ* của Hội nhà văn Việt Nam. Bài viết đã đi sâu nghiên cứu nguồn gốc ra đời và những đặc sắc của thơ hai-cư trong mối liên hệ chặt chẽ với văn hóa Thiên Nhật Bản. Bài viết còn tập trung nghiên cứu chiều sâu triết học của thơ hai-cư tương dung với tư tưởng và tư duy nhân loại. Đồng thời, tác giả cũng đặt vấn đề về cách đọc hiểu thơ hai-cư hiệu quả. Đó thực sự là một nghiên cứu mới mẻ và toàn diện về lí thuyết thơ hai-cư.

Ngoài ra, còn có những bài báo đăng trên các tạp chí trong nước cũng nghiên cứu về thơ hai-cư trên nhiều khía cạnh như: “*Phác thảo những nét tương đồng và dị biệt của ba thể thơ: Tuyệt cú, hai-cư và lục bát*” trong cuốn *Văn học so sánh, nghiên cứu và triển vọng* [24], Nguyễn Thị Thanh Chung với *So sánh chất Thiên trong thơ hai-cư Nhật Bản và thơ mang màu sắc*